

РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ СТОЛИПІНСЬКОЇ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ: ЗАКОНОДАВЧИЙ АСПЕКТ

*Носко Юлія, ст. 4 курсу
відділення «Землевпорядкування»*

*Керівник: Легошина О.Л.,
викладач спеціальних дисциплін,
Прилуцький агротехнічний коледж*

Столипінська аграрна реформа не була випадковою. Вона впливала із тогочасних економічних та історичних умов, які вимагали створення нової законодавчої бази.

Названа за іменем прем'єр-міністра П. Столипінна аграрна реформа мала на меті, перш за все, зняття революційної напруги на селі. Як одне із найпомітніших суспільно-історичних явищ початку ХХ ст., столипінська аграрна реформа постійно перебувала у сфері наукових інтересів численних дослідників земельних відносин.

Однак, столипінська аграрна реформа хоч і не є білою плямою в історії, все ж продовжує залишатись недостатньо вивченою.

Столипінська аграрна реформа передбачала створення нової землевпорядної системи, що базувалась на хуторах і відрубках за типом капіталістичного фермерського господарства. Необхідність здійснення реформ в сільському господарстві була продиктована глибокими об'єктивними змінами, що давно підготували підґрунтя для радикальних перетворень у сфері соціально-економічних відносин [3, с. 32].

Для покращення соціально-економічного становища в країні царським урядом було створено у 1902 р. «редакційні комісії» при Міністерстві внутрішніх справ для уточнення і внесення змін до селянського законодавства, а також «Особливу нараду з потреб сільськогосподарської промисловості», під головуванням С. Ю. Вітте.

Царський указ «Про доповнення деяких постанов діючого закону, що стосуються селянського землеволодіння і землекористування» від 9 листопада

1906 р., заклав правові засади аграрної реформи та розпочав реалізацію нової земельної програми.

Урядом було підготовлено відповідну законодавчу базу, яка склала основу реформи. Можна виділити два напрями формування правових норм Столипінської реформи: 1) законодавство про зміну характеру землеволодіння та землевпорядкування; 2) законодавство про державну підтримку переселення на добровільних засадах сільських жителів до неосвоєних чи малонаселених регіонів Російської імперії.

Таким чином, до першого блоку законодавчих актів слід віднести:

1) царський указ «Про доповнення деяких постанов діючого закону, що стосуються селянського землеволодіння і землекористування» від 9 листопада 1906 р.; 2) затверджений царем і схвалений Державною Думою закон «Про зміну і доповнення деяких постанов щодо селянського землеволодіння» від 14 червня 1910 р.; 3) положення «Про землеустрій» від 29 травня 1911р.

Основний зміст царського указу «Про доповнення деяких постанов діючого закону, що стосуються селянського землеволодіння і землекористування» від 9 листопада 1906 р. полягав у наступному. Всі бажаючі землекористувачі («домогосподарі») отримували на підставі своїх заяв у приватну власність належні їм присадибні ділянки, а також і ті земельні ділянки, які були в общинному володінні але за умови, що вони були передані цим «домогосподарям» у постійне (не засноване на оренді) користування. Селяни, які виходили з общини, були вправі вимагати виділення у їх особисту власність замість декількох наділів єдину земельну ділянку (відруб) з можливістю відселення на неї із подальшим утворенням самостійного хутора. Вийшовши з общини селяни зберігали за собою право користування громадськими неподільними угіддями (ліси, пасовища тощо) у попередньому порядку. [1, с. 13].

Закон від 14 червня 1910 р. містив у собі значні нововведення порівняно з указом від 9 листопада 1906 р. Так, зокрема, було закріплено автоматичний перехід всіх сільських общин, утворених до 1887 р. без проведення загальних

внутрішніх переділів земельних ділянок, у приватне особисте або подвірне володіння незалежно від бажання членів общини. Отже, особиста заява селянина уже була непотрібна, що значно прискорювало хід реформи.

Положення «Про землеустрій» від 29 травня 1911 р. мало на меті значно прискорити землевпорядний процес у селах з різними видами землеволодіння: як з громадським, так і з подвірним. Розглядаючи «переселенське» законодавство слід сказати, що воно сформувалося напередодні революції 1905–1907 рр. Основним законодавчим актом переселенської політики були затверджені царем 6 червня 1904 р. «Тимчасові правила про добровільне переселення сільських жителів і міщан-землеробів». Йшлося про сільських мешканців (осіб селянського стану) і міщан (осіб недворянського і недуховного походження, які не належали до селянського стану), що особисто займалися землеробством. «Тимчасові правила» допускали два види переселення: 1) з дозволу уряду, тобто уряд чітко визначав райони майбутнього проживання для переселенців; 2) самовільне переселення, яке відтепер не потребувало спеціального дозволу уряду.

Об'єктивно столипінська аграрна реформа спрямовувалась на подолання багатоукладності сільського господарства країни. Це була спроба побудувати стабільну систему народного господарства. Столипін дуже чітко зрозумів одну з найважливіших причин агротехнічної відсталості землеробства, яка полягала в повільності процесу створення капіталістичних елементів у селянстві. Всі столипінські законодавчі рішення намагались вирішити перш за все цю проблему. Від неї залежав успіх реформи. [2, с. 119].

Таким чином, після тривалої підготовки у 1906 р. було дано старт майбутній аграрній реформі, яка повинна була створити економічні, соціальні і правові передумови для того, щоб на селі в масових масштабах з'явилась фігура самостійного селянина-господаря, власника землі, який би був прямо зацікавлений у підвищенні її родючості, зростанні врожаїв і продуктивності тваринництва.

За допомогою нового справжнього господаря на землі передбачалось: 1) в економічній області – вирішити продовольчу проблему, піднести рівень результативності і товарності сільського господарства; 2) в соціальній сфері – зміцнити за рахунок села, де проживала і працювала основна маса населення, підпірки самодержавства, які почали серйозно хитатись; 3) в галузі політичній – підірвати вплив на селі опозиційних партій, перш за все есерів, перехопивши в них популярний лозунг: землю – селянам.

Список використаної літератури:

1. Аграрне право України: підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М.В. Гребенюк [та ін.]; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. — К.; Юрінком Інтер, 2010. - 608 с.

2. Волковинський В.М., Левенець Ю.А. П.А.Столипін: з життя та державної діяльності / В.М. Волковинський, Ю.А. Левенець // Український історичний журнал. – 1991. – №4. – С. 116 – 123.

3. Мордвінцев В.М., Мордвінцева В.Ф. Земельна реформа Столипіна та її вплив на землеустрій в Україні (сучасний погляд на події) / В.М. Мордвінцев, В.Ф. Мордвінцева // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2001. – № 11. – С. 32 – 34.